Интересы правового общества требуют реализации принципа законности и справедливости, права граждан на судебную защиту своих интересов, чести и достоинства. Для объективности решения, принимаемого в процессе гражданского судопроизводства, в ряде случаев возникает необходимость установления способности субъекта быть сознательным участником гражданских взаимоотношений. В таких случаях бывает необходимым назначения судебно-психологической экспертизы.
Ключевые слова: *гражданское судопроизводство, судебно-психологическая экспертиза.*

УДК 159.9

Юлія Михайлівна ІВАНОВА,
студентка 2 курсу соціально-психологічного факультету
Національного університету цивільного захисту України (м. Харків);
Тетяна Василівна СЕЛЮКОВА,
старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національного університету цивільного захисту України (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕРМІНУ НАВЧАННЯ

Розглянуто особливості самоактуалізації курсантів 1-х та 4-х курсів Національного університету цивільного захисту України. Розкрито суть поглядів зарубіжних та вітчизняних психологів на процес самоактуалізації. Підкреслено необхідність узяття до уваги важливості процесу самоактуалізації для курсантів та співробітників структури ДСНС.
Ключові слова: *самоактуалізація, саморегуляція, самореалізація, самоактуалізаційний тест (САТ).*

В наш час проблема самоактуалізації особистості є дуже важливою в професійній діяльності особи, зокрема працівників та курсантів структурних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНСУ), адже їх професійна діяльність потребує високого особистісного розвитку, заздалегідь свідомого та системно організованого впливу на свою психіку з метою зміни її характеристик у бажаному напрямку. Потреба у самоактуалізації, у самореалізації – є найвищою потребою людини, має високу варіативність та є найбільш актуальною для курсантів та працівників структури ДСНС, адже, вона служить засобом становлення особистості в житті, реалізації процесу довільної активності та потенціалу, організації психічних ресурсів для висунення і досягнення цілей.

Самоактуалізація особистості – це постійний процес розвитку своїх можливостей і потенціалів. Одним з теоретиків, що займалися проблемою самоактуалізації особистості, був Л. Маслоу. Основним джерелом людської діяльності, людської поведінки Л. Маслоу вважав безперервне прагнення людини до самоактуалізації, прагнення до самовираження. Головною ідеєю його теорії є розвиток особистісних ресурсів і здібностей. Людина зобов'язана бути тим, ким вона може стати. Аналогом внутрішнього рушійного протиріччя тут можна вважати невідповідність реального рівня самовираження індивіда його можливому рівню, яке змушує особистість шукати нові способи поведінки, що ведуть до більш повної його самоактуалізації [3, с. 139].

Є. Є. Вахромов визначає самоактуалізацію як свідомо здійснювану суб'єктом практичну діяльність, спрямовану на вирішення наявних проблем своєї життєвої ситуації, наслідком якої є самозміна і зміна в життєвій ситуації [1, с. 40–51]. Я. Гозман, В. Кроз, М. Латинська в передмові до самоактуалізаційного тесту (САТ) вказують: «Поняття самоактуалізації синтетичне. Воно включає в себе всебічний і безперервний розвиток творчого і духовного потенціалу людини, максимальну реалізацію всіх його можливостей, адекватне сприйняття

© Іванова Ю. М., Селюкова Т. В., 2017

навколишнього світу і свого місця в ньому, багатство емоційного і духовного життя, високий рівень здоров'я і моральності» [2, с. 43].

Самоактуалізація особистості безпосередньо зв'язана з рівнем самооцінки індивіда та тривожності. Самоактуалізованій особистості притаманні такі особливості: цілковите прийняття реальності й адекватне ставлення до неї; прийняття інших і себе; захопленість улюбленою справою; автономність, незалежність, самостійність суджень; спроможність до розуміння інших людей, доброзичливість, повага; відкритість досвіду; розрізнення зла и добра, засобу від мети; природність поведінки; почуття гумору; опір культурному впливу; саморозвиток, прояв здібностей, потенційних можливостей, самоактуалізація у творчості, роботі, любові, житті; спонтанність; орієнтування на вирішення проблеми; креативність; щира доброта; потреба в усамітненні; готовність до вирішення нових проблем, усвідомлення труднощів та перешкод, адекватна оцінка своїх фізичних можливостей та досвіду. Чим більшому числу критеріїв відповідає особистість, тим більше вона самоактуалізована [3, с. 150–189].

В нашому дослідженні приймали участь курсанти першого та четвертого курсів Національного університету цивільного захисту України у кількості 60 осіб. Для дослідження особливостей самоактуалізації був проведений «Самоактуалізаційний тест» (САТ), Л. Я. Гозмана. В якості ключової категорії при розробці тесту пропонується категорія самоактуалізації особистості, яка, на думку авторів тесту, «виступає операційним аналогом особистісної зрілості» [2, с. 4]. Дана особистісна якість є узагальненою характеристикою психічного здоров'я особистості. САТ вимірює самоактуалізацію за двома базовими показниками (компетентність у часі та внутрішня самопідтримка) і 12 додатковими шкалами.

Були отримані такі результати: в групі № 1 (курсанти 1-го курсу) Т-бали потрапили у зону розташовану в діапазоні 40-50 %, що означає низький та нижче середнього рівні самоактуалізації; а в групі № 2 (курсанти 4-го курсу) – у зону з балами 56–65 %, що вказує на середній та високий рівень самоактуалізації. Низька ступінь самоактуалізації свідчить про деякі дефекти особистісного розвитку, про несформованість ряду базових найбільш соціально значущих потреб особистості, про погану самоорганізацію в життєвих обставинах (що характерно для курсантів 1-го курсу). Висока ступінь самоактуалізації свідчить про більш адекватне сприйняття дійсності, автономність, прийняття себе та інших такими, якими вони є, сформовану адаптивність, про низький рівень тривожності. Використовують конструктивну стратегію самоствердження. Оцінюють себе адекватно, правильно визначають свої здібності і можливості, надають належну увагу самоконтролю над своїми діями і вчинками, керуючись минулим досвідом і почуттям відповідальності за доручену справу.

Рівень самоактуалізації курсантів вельми чутливий до тимчасових негативних психічних станів, до негативних локусів в Я-концепції, до дезадаптивних процесів особистості та підвищеного рівня тривожності. У курсантів 1-го курсу це обумовлено вступом до вишу та пристосуванням до нових умов життя, не сформованістю плану дій, вони ще бояться показати свої здібності та таланти, і цим самим гальмують процеси самоактуалізації.

Для курсантів обох груп характерні однаково високі бали за шкалами: «потреба в пізнанні», яка передбачає здатність до буттєвого пізнання – безкорисливу спрагу нового; інтерес до об'єктів, не пов'язаних прямо з задоволенням будь-яких потреб; та «ціннісні орієнтації» – зокрема, істина, добро, краса, цілісність, життєвість, унікальність, досконаліть, звершення, справедливість, порядок, простота, легкість без зусилля, гра, самодостатність.

Отже, орієнтація курсантів структури ДСНС на розвиток особистості свідчить про цінність самоактуалізації в ієрархії інтересів особистості. Багаті можливості самоактуалізації і адекватне їх використання дає можливість інакше відчути осмисленість життя, більш відповідально відноситись до своєї діяльності, роботи, позитивно оцінювати себе на шляху власного розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Вахромов Е. Е. О динамике концептуальных подходов к феномену самоактуализации. *Мир психологии*. 2005. № 3. С. 40–51.

2. Гозман Л. Я., Кроз М. В., Латинская М. В. Самоактуализационный тест. М.: Рос. пед. агентство, 1995. 43 с.

3. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Питер, 2011. 352 с.

Одержано 26.02.2017

Рассмотрены особенности самоактуализации курсантов 1-х и 4-х курсов Национального университета гражданской защиты Украины. Раскрыта суть взглядов зарубежных и отечественных психологов на процесс самоактуализации. Подчеркнута необходимость принятия во внимание важности процесса самоактуализации для курсантов и сотрудников структуры ГСЧС.

Ключевые слова: *самоактуализация, саморегуляция, самореализация, самоактуализационный тест (САТ).*

УДК159.9:351.74

Яна Ігорівна КАРНАУХ,
слухач магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: ***Наталія Володимирівна ГРЕСА****,*
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕСУРСНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПРАВООХОРОНЦІВ

Зростає необхідність дослідження новітніх підходів і шляхів активізації особистісних ресурсів при оцінці професійної придатності. Службова діяльність працівників органів внутрішніх справ пов'язана з підвищеною відповідальністю, високими психічними та фізичними перевантаженнями, роботою в екстремальних умовах, тому саме ресурсність є однією з головних складових професійної діяльності правоохоронця.

Ключові слова: *ресурс, ресурсність, правоохоронець, професіоналізм.*

Ресурсність є надзвичайно важливим чинником професійного самоздійснення фахівця. Робота правоохоронців кожен день пов'язана з екстремальними ситуаціями і потребує максимального зосередження та повної віддачі роботі. Все це негативно впливає на психічний і емоційний стан, який в свою чергу потребує наявності та ефективного використання широкого спектру психологічних ресурсів для подальшої роботи.

В даний час, все більше зростає необхідність дослідження новітніх підходів і шляхів активізації особистісних ресурсів при оцінці професійної придатності [1, с. 41]. На сучасному етапі дослідження даною темою займалися такі автори: О. Штепа, С. Хазова, І. В. Ламаш, А. Б. Рогозян, Л. А. Найдьонова та інші.

Аналіз наукової літератури дозволив резюмувати, що поняття «ресурсність» найчастіше вживають у контексті співвідношення внутрішніх ресурсів людини. Власне ресурси дослідники виокремлюють теоретичним шляхом, а ресурсність постає операціоналізованим поняттям. Використання внутрішніх психологічних ресурсів пов'язані з дією таких механізмів переформування особистості, як конфронтація особи з власним Я, розуміння і прийняття інших, ступінь задоволеності комунікацією та здатність відкрито виявляти почуття [2, с. 587].

У психології підходи до поняття «ресурси» неоднозначні і в основному центруються навколо проблеми долання поведінки особистості в важких життєвих ситуаціях. Ресурсні теорії розглядають широкий спектр різних ресурсів як зовнішніх (доступність інструментальної, моральної і емоційної допомоги з боку соціального середовища), так і внутрішніх (навички та здібності індивіда), що, в свою чергу, відбивається на особистісному потенціалі [3].

Зарубіжні автори найбільш часто виділяють чотири класи ресурсів:фізіологічні (здоров'я, відсутність фізичних недоліків, фізична витривалість і ін.); психологічні риси

© Карнаух Я. І., 2017